

ФОЛЬКЛОРНО-ЕТНІЧНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНИ В ХОРЕОГРАФІЇ

В статті розглядається проблема дослідження фольклору України в контексті відродження національної культури суспільства. Та розкриття цієї теми в хореографічному мистецтві.

Ключові слова: національна культура, хореографічний фольклор, український народний танець, танцювальна спадщина, Український фольклор.

The article examines the problem of studying the folklore of Ukraine in the context of the revival of the national culture of society. And the disclosure of this topic in choreographic art.

Key words: national culture, choreographic folklore, Ukrainian folk dance, dance heritage, Ukrainian folklore.

Соціальні перетворення в Україні ХІ століття стали причиною глибокого культурного розриву. У сучасних реаліях питання про значимість культури стає надзвичайно актуальним. Головною причиною духовної кризи в Україні є втрата національної ідентичності та розрив зі своїми коренями, що підкреслює необхідність глибокого аналізу цієї проблеми. У критичні моменти нашої історії, коли суспільство стикалося з глибокими духовними розломами, фольклор залишався оплотом національного духу, допомагаючи зберегти хоч якийсь контур духовності.

Інтерес до фольклору змінювався залежно від соціально-політичного контексту. Найбільший резонанс він набував під час великих соціальних мін, коли люди зверталися до своїх коренів у пошуках опори та натхнення. Хореографічний фольклор є не лише віддзеркаленням життя, але й естетичним виявом, вбудованим у культурні та духовні основи суспільства. Сьогодні, на порозі ХХІ століття, фольклор як різноманітний культурний шар продовжує існувати, відіграючи ключову роль у збереженні культурної спадщини України.

Довгий час український танцювальний фольклор не отримувал належної уваги. Проте важливо, що є велика кількість дослідників, які замислюються про вплив історії, звичаїв і традицій народу на формування національної культури, залишають фольклорні зразки для передачі досвіду майбутнім поколінням. У науковій літературі є багато досліджень, присвячених різним аспектам фольклористики українських народних танців. Зокрема порушену проблему вивчали: К. Василенко [11, с. 2; 3], В. Верховинець [11, с. 4], П. Вірський [11, с. 8], А. Гуменюк [11, с. 7; 8], Є. Зайцев [11, с. 9], А.Кривохижа [11, с. 11], та ін. Необхідність

дослідження народної хореографічної культури і фольклору є очевидною для дослідників і в повній мірі програмною та визначальною.

Науковці наголошують на необхідності не лише документувати фольклорний матеріал, а й вивчати його, щоб зрозуміти всю силу танцювальної творчості українського народу. Проте бракує досліджень, як використати могутній потенціал української народної хореографії в контексті відродження духовних цінностей і національної культури.

Метою даної статті є дослідження українського танцювального фольклору як засобу відродження національної культури суспільства. Метод дослідження ґрунтується на застосуванні історико-культурологічного, мистецтвознавчого та біографічного методів, а також на поєднанні аналітичних, синтетичних та узагальнюючих методів, що дає змогу аналізувати українську народно-танцювальну спадщину в її контексті. . Відродження соціальної та національної культури. Об'єктом дослідження є український танцювальний фольклор. Тема дослідження – виховний потенціал та жанрове розмаїття танцювального фольклору, який зберігає глибоке генетичне та національне коріння.

Значне місце в сталій системі формування та виховання національної свідомості українського народу поряд з різними традиціями, народною піснею посідає й український обрядовий танець.

В 1919 році в підручнику «Теорія українського народного танцю» визначний дослідник танцювального фольклору Василь Костів (Верховинець) зазначав: «Пісня і танець - це рідні брат і сестра!» [6, с. 14].

Танцювальна творчість займає важливе місце у фольклорі українського суспільства. У ньому відображено його історію, життя і творчість. Видів українського танцювального мистецтва так багато, що необхідно класифікувати їх за жанрами. Кожен танцювальний жанр поєднує різні за формою і змістом танці. Для сучасного етапу дослідження звернемося до класифікації, запропонованої видатним дослідником українського танцю А.Гуменюком [7; 8]. Він поділяв народний танець на обрядовий, сімейний і сюжетний. Обряди пов'язані з календарними обрядовими подіями, звідси і хоровод. Сім'я - веселощі і розваги в побуті, а також танці з варіаціями певного сюжету і, отже, з епізодичними танцями. Тому класифікація українських народних танців у підсумку набула таких форм: хороводи, родинні танці та сюжетні танці. Хоровод – народне мистецтво, яке поєднує в собі поезію, вокальну музику і танець. Основну тематику хороводів складали праця, побут і елементи язичницьких вірувань.

«Останні тепер у народі не побутують. Залишилися ті, у яких знайшли свій вияв трудові процеси, родинно-побутові стосунки, оспівування рідної природи, патріотичних почуттів тощо» [8, с. 6-13].

В цілому, А. Гуменюк поділяє хороводи на чотири категорії: обрядові (такі як весняні, купальські, осінні та інші); тематичні (зокрема

про працю, природу, патріотизм, родину); пантомімічні (де основний акцент на жестах, міміці); та орнаментальні (що базуються на графічному зображенні). З іншого боку, К. Василенко, відомий дослідник танцю, виокремлює три типи: хороводи-пісні, ігрові хороводи та танцювальні хороводи. Автор пропонує поділити останню категорію на дві: танцювальні хороводи з вокалом та інструментальним супроводом, а також хороводи, що виконуються лише під інструментальну музику. Таким чином, з урахуванням хореографічних та стилістичних особливостей, можна виділити наступні типи: класичний хоровод-пісня, який поєднує слово, музику та танець; ігровий хоровод; танцювальний хоровод із співом та музичним супроводом; і танцювальний хоровод лише під музику. Як зауважує дослідник, хороводи часто мають просту лексику та структуру, так як вони виконуються на відкритому повітрі, де текст і мелодія слугують для вираження емоцій та передачі художніх образів.

Основною рисою будь-якої етнічної групи є її національний дух. Ця унікальність формується під дією безлічі обставин. Така ідентичність особливо відображена у фольклорному танці, де його суть та призначення відображають духовність та повсякденне життя народу. Досліджуючи духовне становлення та культурне значення танцю протягом часу, можна стверджувати, що фольклорний танець бере початок в народній творчості, відбиває сутність народних традицій та акцентує ключові елементи національної психіки та темпераменту. Неперевершений український народ зберігав свою культурну спадщину, в тому числі народні обряди, мелодії та ритми, протягом багатьох століть.

Невичерпне джерело народної хореографічної творчості розкриває перед нами всі фарби танцювальних малюнків і рухів, мереживні візерунки побудов, виразність мелодій, — всю танцювальну палітру, таку необхідну нам сьогодні. XXI ст. характеризується помітними змінами у фольклорній хореографічній культурі України. Всі вони пов'язані з пертурбацією в житті суспільства.

Багатство народної хореографії відкриває перед нами барвистий світ танцювальних мотивів, витончених рухів та мелодій, підсвічуючи всю різноманітність танцювального арт-простору, який є актуальним сьогодні. Характер XXI ст. відзначається значущими перетвореннями в українській фольклорній хореографії, що відображають суспільні трансформації. Проте давні традиції, що служать корінням для розвитку народного танцю, не мають втрачатися. Збереження, обробка та передача цього спадку молодшим поколінням — завдання спеціалістів. З часом кількість опікунів української хореографічної спадщини зменшується, тому актуально невідкладно організувати збір і документацію цієї культурної спадщини. Використовуючи знання, отримані з цього джерела, можна поглибити свідомість історії та культурних основ. Фольклористи, як професіонали, здатні взятися за це важливе завдання, збагачуючи національний

культурний ландшафт. Наукові дослідження підтверджують, що у народної пам'яті є ще багато не відкритого для науковців.

Українське народне хореографічне мистецтво є справжнім скарбом, що вражає своєю глибиною та різноманітністю. Воно не лише демонструє багатство та різнобічність національної культури, але й активно взаємодіє з сучасними хореографічними тенденціями, що спонукає сучасних хореографів до творчого діалогу з традиціями.

Особливість народної хореографії полягає в її глибоко закоренених національних особливостях, які відображають духовний світ українського народу. Кожен рух, кожен жест у танці є відображенням сторінок історії, звичаїв, обрядів та вірувань народу.

Базуючись на переданій з покоління в покоління народній мудрості та традиційних хореографічних мотивах, українці розробили унікальну танцювальну систему, яка стала невід'ємною частиною культурного спадку та ідентичності нації. Ця система продовжує жити, розвивається та надихає на нові творчі вершини, беручи своє начало з безсмертного джерела народної творчості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Борисенко В.К. Весільні звичаї та обряди на Україні (Історико-етнографічне дослідження). К., 1988. 190 с.
2. Весілля. У 2-х кн. Кн. 1. К.: Наукова думка, 1970. 455 с.
3. Вікул О. Український народний танець: обряд і розвага. К., 1994. 51 с.
4. Гуменюк А. Народне хореографічне мистецтво України. К., 1962 174 с.
5. Дей О. Сторінки з історії української фольклористики. К.: Наукова думка, 1975. 272с.
6. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. К., 1994. 764 с.
15. Курочкін О. В. Архаїчний весільний танець — гра «Журавель» // Наукові записки Києво-Могилянської Академії. К., 2002. Т. 20-21. С. 73-98.
7. Кушнір В.Г., Петрова Н.О. Традиційна весільна обрядовість українців Одещини (20-80-ті рр. ХХ ст.). Одеса: Гермес, 2008. 256 с.
8. Шубравська М. Весілля. Кн. 1. К., 1970. 456 с
9. Лозко Галина. Українське народознавство. К.: Зодіак-Еко, 1995.
10. Українська народна творчість. Весілля. У двох книгах: Книга 1 / за редакцією Л.П.Головняк. К.: НД, 1970.
11. Шакайло К. ТАНЕЦЬ У ВЕСІЛЬНІЙ ОБРЯДОВОСТІ УКРАЇНЦІВ. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/19098/1/189-198.pdf>
12. URL: <https://etnoxata.com.ua/statti/traditsiji/ukrainskie-svadebnye-obychai/>
13. URL: <https://nz.lviv.ua/archiv/2019-4/11.pdf>

Науковий керівник доцент Васяк В.А.